

Workshop

Environmentální problémy v globálních a lokálních souvislostech

27. listopadu 2017

Akademické konferenční centrum
Husova 4a, Praha 1

Program

9:00 registrace

9:30–10:45

Zahájení

Marek Hrubec

koordinátor výzkumného programu „Globální konflikty a lokální souvislosti“, Strategie AV21,
Akademie věd ČR

Úvodní přednáška

Oleg Suša

Filosofický ústav AV ČR

Globální souvislosti současných environmentálních a sociálních rizik

11:00–12:30

Mezi městem a přírodou

Mgr. Slavomíra Ferenčuhová, Ph.D., Mgr. et Mgr. Renata Mikešová, PhDr. Markéta Poláková, Ph.D.

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Co slibují městské strategie adaptace na klimatickou změnu?

V posledních několika letech se v České republice začaly objevovat první „adaptační strategie“, dokumenty reagující na lokální dopady klimatické změny připravované na úrovni měst. Lokální správy rozpoznávají otázku dopadů klimatické změny na sídla a jejich obyvatele a připravují strategické plány, jak se s nimi vyrovnat. Naše prezentace se zaměří jednak na analýzu aktuálně zveřejněných dokumentů za vybraná města v České republice (jejich sdělované cíle, zaměření, typy opatření, rétorika), jednak na případná napětí mezi názory expertů zmapované v expertních rozhovorech v posledních 6 měsících a sděleními těchto strategických plánů.

PhDr. Jan Vávra, Ph.D.^{1,2}, RNDr. Petr Daněk, Ph.D.^{2,3}, RNDr. Petr Jehlička, Ph.D.^{2,4}

¹ Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

² Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

³ Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity

⁴ Faculty of Arts and Social Sciences, The Open University

Od Přemka Podlahy ke komunitním zahradám: Jak kategorizovat neformální producenty potravin v Česku?

Příspěvek představuje výsledky sociologické kvantitativní studie zaměřené na neformální produkci potravin v podobě zahrádkářství. Téma spadá do oblasti alternativních potravinových systémů, které je v sobě propojuje globální a lokální aspekty udržitelnosti a jsou předmětem rostoucího zájmu sociologie i veřejnosti. Předkládaná analýza vychází z reprezentativního šetření realizovaného s více než 2 000 respondenty v roce 2015 v České republice v rámci projektu GA ČR (14–33094S) a je unikátní kategorizací aktivních zahrádkářů. Zahrádkáři byli rozděleni do čtyř skupin podle míry produkce potravin na zahrádkách, tyto skupiny byly porovnávány s ohledem na socio-demografické charakteristiky a motivaci pro pěstování potravin. Na základě výsledků diskutujeme potenciál zahrádkářství pro zmírňování změn klimatu a zabýváme zajímavým rozporem mezi expertní interpretací zahrádkářství a motivací zahrádkářů. Aktivitu většiny pěstitelů interpretujeme ve smyslu koncepcí „quiet sustainability“ a „sustainable materialism“ a poukazujeme na velké rozdíly ve skutečných dopadech zahrádkářství, např. při srovnání skupin pro-environmentálně motivovaných pěstitelů s minimální produkcí a většími pěstiteli bez pro-environmentální motivace.

Mgr. Lukáš Kala, Ph.D.

Masarykova univerzita Brno

Dobrovolně skromné životní styly v Česku: kořeny a současnost

Dobrovolná skromnost (voluntary simplicity) bývá obvykle spojována s alternativním společenským hnutím v bohatých společnostech reagujícím nejčastěji na environmentální problémy vyvolané kulturou nadvýroby a nadspotřeby. Mnozí autoři vycházejí v interpretaci tohoto fenoménu z Inglehartova konceptu post-materialismu [1977]. Jako hlavní motiv dobrovolně skromných lidí v omezení spotřeby považují přesytení a snahu nalézt uspokojení v nemateriálních aspektech života [Etzioni 2013]. Prezentovaný výzkum vychází teoreticky i metodologicky z longitudinálního kvalitativního výzkumu prof. Hany Librové (1992, 2002, 2015), jehož zatím poslední část vznikla v loňském roce jako součást projektu Grantové agentury

ČR „Ekologicky příznivý životní způsob v běhu času“ (GA15-05552S). Participanti výzkumu ze souboru Librové (tzv. pestří) ale i naši komunikační partneři (noví pestří – 17 mužů a 19 žen) se pro svůj životní styl nerozhodovali v reakci na přesycení z nadbytku. Zjišťovali jsme tedy, co je k volbě dobrovolně skromného života vedlo, a jak se budování jejich vlastního hodnotového systému promítlo v jejich životním způsobu a žité každodennosti? Zjistili jsme, že post-socialistický kontext, ve kterém se životní styly našich respondentů formovaly, dal vzniknout neideologickým formám dobrovolné skromnosti stavějícím spíše na snaze žít dobrý život a užívat si nových forem luxusu (čas na děti, život ve zdravém prostředí, samozásobitelství apod.), než na snaze snížit environmentální zátěž planety – což je důležitá motivace dobrovolně skromných v zemích „bohatého západu“ [Alexander 2011]. Naše zjištění naznačují, že „trvale udržitelné životní styly“ (sustainable lifestyles) nemusí vznikat pouze ve vysoce spotřebním kulturním podhoubí, a nemusí být ani ideologicky motivované.

12:30–14:00 přestávka na oběd

14:00–15:30

Environmentální hnutí v Česku

Mgr. et Mgr. Arnošt Novák, Ph.D.

Fakulta humanitních studií UK

Radikálně ekologické aktivity v ČR po roce 1989

Příspěvek se zabývá částí českého environmentálního hnutí, které bývá označované za radikální, a které řada odborných prací popisuje jako hnutí, které v průběhu 90. let prošlo deradikalizací. Oproti jiným pracím, které se zaměřují spíše na formální organizace a poněkud přehlížejí důležité mobilizace a jednání, která se odehrávala ve volnějších aktivistických sítích, lokálním aktivismu či krátkodobých mobilizacích, se věnuje právě této „radikální“ části hnutí. Snaží se mj. odpovědět na otázku, zda byla deradikalizace českých ekologických organizací jejich „nevyhnutelným“ údělem, vzhledem k tomu, v jakém systému politických příležitostí jednaly a jaké zdroje pro své aktivity mobilizovaly, jak vyplývá z prací některých autorů, nebo v tomto procesu sehrála roli i vnitřní dynamika a trajektorie tohoto prostředí. Proč se z potenciálních vynálezců, kteří na počátku 90. let hledali alternativy k nově se formující kapitalistické společnosti postavené na ekonomickém růstu, stali jejími údržbáři?

Mgr. Mikuláš Černík

Katedra environmentálních studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita Brno

Klimakemp – volání po klimatické spravedlnosti v České republice

Hnutí za klimatickou spravedlnost se v posledních letech mobilizuje velké množství lidí po celém světě. Nejen během každoroční klimatické konference COP politizuje téma nerovných dopadů a příčin klimatické změny a klade požadavky na spravedlivější společenský systém. V regionu postkomunistických zemí střední Evropy donedávna nebyl požadavek na klimatickou spravedlnost tematizovaný sociálním hnutím. Akce Klimakemp, která proběhla v červnu letošního roku v Horním Jiřetíně, byla formující událostí hnutí za klimatickou spravedlnost v České republice. V příspěvku se budu věnovat kontextu, ve kterém se akce odehrála a způsobu, kterým vynořující se hnutí performuje svou představu o klimatické spravedlnosti.

PhDr. Marta Kolářová, Ph.D.

Sociologický ústav AV ČR

Environmentální hnutí a životní styl: udržitelnost a soběstačnost

Příspěvek se zaměřuje na lokální reakce na globální environmentální problémy (změna klimatu, ropný zlom, degradace půdy, kvalita potravin apod.) z perspektivy sociálních hnutí a životního stylu. Transnacionální hnutí Transition, které se těmito tématy zabývá a které se v nedávné době rozšířilo do mnoha zemí, v Česku neexistuje. Najdeme zde ale jiná environmentální „hnutí životního stylu“ a aktivity zdola, které tematizují ekologickou šetrnost, udržitelnost a soběstačnost: permakulturní hnutí, hnutí za potravinovou suverenitu, hnutí návratu na venkov a ekokomunity. Tato hnutí jsou propojena a zkoumána jako síť aktérů, organizací a jedinců. Hnutí životního stylu (lifestyle movements) můžeme definovat jako skupiny, které vědomě a aktivně propagují životní styl jako hlavní prostředek k podpoře sociální změny. Konkrétně budeme tematizovat jeden aspekt životního stylu a to soběstačnost, její konstrukci a způsoby realizování v různých oblastech života na úrovni individuální a komunitní.

15:45–17:15

Environmentální hnutí a udržitelný rozvoj v mezinárodní perspektivě

Mgr. Jiří Krejčík

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Indická vesnice – vzor pro 21. století, nebo romantický konstrukt?

Jaký význam mají pro současnou rychle se urbanizující Indii projekty rozvoje indického venkova? Jakou sílu dnes mají sociální a ekologická hnutí, jež vycházejí ze zvykových praktik a místních tradičních vědomostí, zejména pak hinduistických a gándhistických tradic a metod? Příspěvek se zaměří na relevanci a životaschopnost těchto předindustriálních odpovědí na ekologickou krizi v postindustriální společnosti, ale i na jejich možné limity a problémy, ať už jde o romantizaci nižších společenských tříd a mytologizaci reality jejich teoretiky, nebo nacionalistické a fašizující tendence.

Ing. Jan Svítálek

Člověk v tísni & Fakulta tropického zemědělství ČZU Praha

Jak na udržitelné projekty pro správu přírodních zdrojů – příklad z Etiopie

Ve světě je v rámci rozvojové spolupráce implementováno značné množství projektů, které se tematicky pohybují mezi potravinovou bezpečností, environmentální stabilitou, ochranou přírody a budováním odolnosti vůči klimatickým změnám. Typickým příkladem jsou i aktivity České rozvojové spolupráce a programů ČvT v Etiopii. Ať už jde o odlesňování, boj proti hladu, podvýživě, vodní zdroje, ochranu krajiny, biodiverzitu a celkově zemědělský rozvoj různé intenzity je vždy třeba spojovat technická řešení, rovněž s prací s komunitami, jejich dlouhodobými postoji a vnímáním těchto fenoménů různými cílovými skupinami. Jak se ale tyto rozmanité otázky dají zohlednit v praxi a přitom vést efektivní a dobře zacílené projekty? ČvT vytvořil během posledních dvou let v expertní oddělení, které se snaží najít vhodné nástroje a přístupy, v jednotlivých sektorech a zároveň hledá vhodná integrovaná řešení.

Mgr. Ing. Jan Blažek

Katedra environmentálních studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita Brno

Eko-kolektivní ekonomika v Rakousku: Příklady rezidenčních projektů jako výzva pro střední a východní Evropu

V Rakousku, stejně jako dalších zemích regionu střední a východní Evropy (potažmo celé EU) vznikají různé formy ekonomických alternativ, jejichž cíle jsou odlišné od běžných soukromých firem. Důraz na ekologickou udržitelnost a sociální či ekonomickou spravedlnost se objevuje např. u potravinových iniciativ, autonomních kulturních center nebo cyklodílen. V Rakousku se však oproti dalším zemím regionu (snad s výjimkou pionýrského Německa) v posledních letech rozvíjí také kolektivní participativní bydlení, eko-komunitní hnutí a s nimi spojený sektor etického přímého půjčování. Jedná se o inovační vlnu, která se brzy objeví i u nás a v dalších zemích regionu? Jak eko-kolektivní ekonomika funguje? V tomto příspěvku budou prezentovány příklady financování několika projektů a diskutován jejich inovační potenciál v regionu. Příspěvek vychází z výsledků kvalitativního výzkumu, který proběhl v Rakousku na jaře 2017.

Workshop organizuje Sociologický ústav AV ČR v rámci výzkumného programu „Globální konflikty a lokální souvislosti“ Strategie AV21.

Počet míst je omezen. Prosím, registrujte se zdarma na marta.kolarova@soc.cas.cz.

Občerstvení zajištěno.